

مسئولیت نیابتی والدین، ناشی از نقض کپی‌رایت توسط کودکان (مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و آمریکا)

حامد نجفی^۱ - محمود صادقی^۲ - مرتضی شهبازی‌نیا^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۰۷/۸/۲۹

چکیده

یکی از اقسام مسئولیت‌های ناشی از فعل غیر مسئولیت نیابتی است. در حقوق آمریکا برخلاف نظام حقوقی ایران، قاعده‌ای عمومی وجود دارد که بر اساس آن هرگاه اشخاص تحت کنترل مرتکب نقض کپی‌رایت گردند و به واسطه آن منفعت مالی نصیب شخص دارای حق کنترل شود، شخص اخیر واجد مسئولیت نیابتی خواهد بود. بدون تردید، کودکان از جمله مصادیق بارز اشخاص تحت کنترل محسوب می‌شوند که این امر معمولاً از سوی والدین آن‌ها صورت می‌گیرد. در عصر کنونی، این امکان وجود دارد که بسیاری از نقض‌ها توسط کودکان و به‌ویژه در محیط اینترنت واقع شود؛ بنابراین، والدین عموماً در معرض مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت توسط فرزندان خود خواهند بود. در حقوق آمریکا، شروط مسئولیت نیابتی والدین تفاوتی با سایر موارد ندارد، این در حالی است که به نظر می‌رسد ماهیت رابطه بین والدین و فرزندان و مبانی طرح مسئولیت والدین در قبال تقصیر فرزندان، وجود تفاوت‌هایی را در این زمینه اقتضا می‌کند. مسئولیت والدین نسبت به تقصیر کودکان در حقوق ایران برخلاف حقوق آمریکا، مبتنی بر تقصیر و مراقبت است نه کنترل و تبعیت و این مسئله مزیت حقوق ایران محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: مسئولیت، نیابتی، نقض، کپی‌رایت، منفعت مالی

Hamed.najafi@modares.ac.ir

Sadegh_m@modares.ac.ir

Shahbazinia@modares.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس

۲. دانشیار حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسئول)

۳. دانشیار حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

عدالت اصلاحی اقتضا دارد تا از زیان دیده ناشی از نقض کپی رایت جبران خسارت شود. اصل شخصی بودن مسئولیت مدنی نیز مستلزم آن است که ناقض کپی رایت جبران خسارت کند. با این حال، وجود برخی مصالح مانند ایجاد انگیزه اعمال مراقبت و کنترل بر برخی افراد مانند کودکان، شناسایی مسئولیت ناشی از فعل غیر، از جمله مسئولیت نیابتی را در نظام‌های مختلف حقوقی به دنبال داشته است. علاوه بر این، حمایت بیشتر از صاحبان کپی رایت در حقوق آمریکا موجب شده تا تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین به سبب نقض کپی رایت توسط کودکان میسر گردد. اصولاً، شرط تحقق مسئولیت نیابتی کپی رایت در آمریکا احراز کنترل خواننده بر رفتار ناقض مستقیم و حصول منفعت مالی برای وی است. ظاهراً، نوع خاص رابطه والدین و کودک امکان تحقق این دو شرط را به دست نمی‌دهد، زیرا شرط کنترل معمولاً در صورتی احراز می‌شود که نظارت روزمره عملی بر رفتار ناقض از سوی ناقض غیر مستقیم اثبات گردد. ضمن آنکه در عمل به نظر نمی‌رسد والدین از نقض حق توسط کودکان خود منفعت مالی کسب نمایند. با این همه، ایالات پنجاه گانه آمریکا، قوانین خاص مسئولیت والدین را به تصویب رسانده‌اند و به سبب اطلاق مفاد این قوانین، امکان شمول آن‌ها بر مصادیق نقض کپی رایت توسط کودکان وجود دارد. در حقوق ایران، نظریه عمومی مسئولیت نیابتی شکل نگرفته و به همین دلیل برخلاف مسئولیت مطلق والدین در نظام حقوقی آمریکا، مطابق ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی ایران، والدین در صورتی مسئول خطای کودکان خود می‌باشند که تقصیر آن‌ها اثبات گردد.

پرسش اساسی تحقیق حاضر این است که شروط تحقق مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی رایت در دو نظام حقوقی آمریکا و ایران چیست و کدام یک در تحقق مبانی مسئولیت نیابتی والدین در این زمینه موفق‌تر عمل می‌کند؟ بدین سان، ابتدا، مسئولیت نیابتی والدین ناشی از خطای کودکان در آمریکا و شرایط چنین مسئولیتی در فرض نقض کپی رایت در این نظام حقوقی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و سپس مسئله در بستر نظام حقوقی ایران مطالعه می‌شود.

۱- مسئولیت نیابتی والدین، ناشی از فعل کودکان، در کامن لای آمریکایی

مسئولیت نیابتی والدین ناشی از فعل کودکان در حقوق آمریکا فراز و نشیب‌های زیادی را

طی نموده است؛ دادگاه‌های آمریکایی در ابتدا، والدین را مسئول خسارات وارده از سوی کودکان با اشخاص ثالث نمی‌دانستند و به قائل به نوعی مصونیت برای والدین بودند، اما هدف جبران خسارت در مسئولیت مدنی، قانون‌گذاران و دادگاه‌ها را بر آن داشت تا ضمن عدول از این قاعده، اصل مسئولیت نیابتی والدین ناشی از فعل کودکان را به رسمیت بشناسند.

۱-۱ - اصل مصونیت والدین در قبال خسارات ناشی از فعل کودکان به اشخاص ثالث

مطابق اصول کامن‌لا، صرف رابطه والد و فرزند، موجب مسئولیت نیابتی برای والدین نیست؛^۱ زیرا کودکان اشخاص مستقلی تلقی می‌شوند که می‌توانند حقوق شخصی خود را تعقیب نمایند؛^۲ در کامن‌لا، اعضای خانواده، اعم از کودکان و بزرگسالان، واجد مسئولیت شخصی می‌باشند.^۳ دادگاه‌های متعددی متعرض این قاعده شده و از جمله، دادگاه عالی ایالت کارولینای شمالی،^۴ دادگاه تجدیدنظر حقوقی ایالت تگزاس،^۵ دادگاه عالی ایالات فلوریدا^۶ و ویسکانسین^۷ و دادگاه تجدیدنظر ایالت کالیفرنیا، دادگاه تجدیدنظر ایالت میسوری^۸ و دادگاه عالی ایالت آریزونا، به این مسئله تصریح نموده‌اند.^۹ دادگاه تجدیدنظر ایالت میسوری در پرونده فریش، مسئولیت والدین، ناشی از رفتار کودکان خود را مبتنی بر تقصیر والدین دانست نه صرف رابطه ابوینی آنان با کودکان.^{۱۰} بنابراین، طبق اصول کامن‌لا، صرف وجود چنین رابطه‌ای، مثبت

۱. Rhonda V. Magee Andrews, The Justice of Parental Accountability: Hypothetical Disinterested Citizens and Real Victims' Voices in the Debate over Expanded Parental Liability, 75 Temp. L. Rev, 2002, p.388.

۲. Dan Dobbs B., Robert E. Keeton, David G. Owen, W. Page Keeton, Prosser and Keeton on the Law of Torts (Hornbooks), West Group, 5th Packag, 1984, § 123, p. 913.

۳. Ferdinand Fairfax Stone, Liability for Damage Caused by Minors: A Comparative Study, 5 ALA. L. REV, 1952, p.31.

۴. General Insurance Company of America v. Faulkner, 130 SE 2d 645 (1963) 259 N.C. 317.

۵. Aetna Ins. Co. v. Richardelle, 528 SW 2d 280 - Tex: Court of Civil Appeals, 13th Dist. 1975.

۶. Gissen v. Goodwill, 80 So. 2d 701, 703 (Fla. 1955).

۷. Bankert v. Threshermen's Mut. Ins. Co., 329 N.W.2d 150, 152 (Wis. 1983).

۸. National Dairy Prod. Corp. v. Fresch, 393 S.W.2d 48, 53 (Mo. Ct. App. 1965).

۹. Cynthia M. v. Rodney E., 279 Cal. Rptr. 94, 95 (Cal. Ct. App. 1991).

۱۰. National Dairy Prod. Corp. v. Fresch, 393 S.W.2d 48, 53 (Mo. Ct. App. 1965).

مسئولیت والدین ناشی از نقض کپی رایت توسط کودکان نیز نیست.^۱ بدین سان، خسارات مالی وارده از سوی کودکان به سبب عدم ملائمت ایشان اغلب بدون جبران باقی می ماند.^۲ این در حالی است که کودکان، بدون تردید از حیث جسمی و به ویژه عاطفی و مالی، به والدین خود وابسته بوده^۳ و فاقد تمکن مالی به منظور جبران خسارت زیان دیدگان می باشند.^۴ بنابراین، هر چند، صرف رابطه کودک با والدین، منتهی به تحمیل جبران خسارت بر آنان نمی شود، اما تحت برخی شرایط، تحمیل این مسئولیت امکان پذیر است؛ در راستای برقراری عدالت و انصاف، دادگاهها سعی کردند تا مصونیت والدین از تحمل خسارت به سبب تقصیر کودکان را محدود و نهایتاً حذف کنند.^۵

۲-۱ - استثنائات اصل مصونیت والدین در قبال خسارات ناشی از فعل کودکان به اشخاص ثالث:

با توجه به موانعی که اصل مصونیت والدین در قبال خسارات وارده از سوی کودکان به اشخاص ثالث به منظور جبران خسارت از زیان دیدگان ایجاد می نمود، چهار معیار کامن لایی به منظور تحمیل مسئولیت بر والدین به سبب خطای کودکان شکل گرفته است؛ این چهار معیار مبتنی بر دو قاعده کلی بنیان یافته اند؛ مسئولیت نیابتی و مسئولیت مستقیم (شخصی) والدین. در مسئولیت نیابتی احراز «رابطه نمایندگی»^۶ شرط ایجاد مسئولیت است^۷ و تقصیر یا قصور و مشارکت والدین در ورود زیان فاقد اثر می باشد؛ اما در مسئولیت مستقیم یا شخصی والدین، تقصیر، قصور یا مشارکت آنان در ورود زیان، عنصر اساسی شکل گیری مسئولیت برای والدین

۱. Janelle A. Weber, don't drink don't smoke don't download parent's' liability for the children's file sharing, Florida Law Review, Vol. 57, 2005.p.1169.

۲. Prosser and Keeton, op.cit, p.913.

۳. Jo Bridgeman, Accountability, Support or Relationship - Conceptions of Parental Responsibility, 58 N.Ir. Legal Q. 2007, p.307.

۴. ibid.

۵. Kimberly Lionel King, Torts - Liability of Parents for Negligent Supervision of Their Minor Children - Snow v. Nelson, 12 Fla. St. U. L. Rev, 1985, p.939.

۶. Agency.

۷. See, e.g., Trahan v. Smith, 239 S.W. 345 (Tex. Civ. App. 1922).

است. تقصیر والدین نیز بر مبنای معیارهای «رضایت یا تأیید»^۱ «قصور والدین»^۲ و «مشارکت و همکاری پرخطر»^۳ احراز می‌گردد؛ بنابراین، چهار معیار نمایندگی، تقصیر، قصور و همکاری پرخطر، استثنائات اصل مصونیت والدین در این زمینه می‌باشند.^۴ دادگاه عالی ایالت فلوریدا در پرونده‌ی گیشن، این چهار معیار را تشریح نموده است؛ دادگاه مذکور ضمن به رسمیت شناخت اصل مصونیت، اعلام نمود که در این خصوص چهار استثنا وجود دارد؛ ۱- جایی که والدین ابزاری را در اختیار کودک قرار می‌دهد که حسب نقصان سن، قدرت تشخیص یا تجربه کودک، ممکن است منبع ایجاد خطر برای دیگران باشد؛ ۲- زمانی که کودک در ارتکاب خطا، به‌عنوان خادم یا نماینده والدین خود عمل می‌نماید؛ ۳- وقتی که والدین با علم به خطای کودک، نسبت به آن رضایت داده، آن را هدایت کنند یا تأیید نمایند؛ ۴- در موردی که والدین، با علم حقیقی (شخصی) یا نوعی به احتمال ورود خسارت از سوی کودک به دیگری، کنترل ابویینی خود بر کودک را اعمال نمی‌کنند.^۵ دادگاه عالی ایالت کارولینای شمالی نیز در پرونده‌ی گرین است، ضمن رد مسئولیت والدین، به‌صرف رابطه ابویینی آنان با کودک، احراز مسئولیت ایشان به سبب رفتار زیان‌بار کودک را منوط به اثبات یکی از موارد چهارگانه فوق دانست.^۶ بخش تجدیدنظر دادگاه عالی ایالت نیویورک نیز در پرونده‌های متعدد^۷ متعرض این مسئله شده است. دادگاه عالی ایالت پنسیلوانیا،^۸ دادگاه تجدیدنظر ایالت کالیفرنیا^۹ و دادگاه عالی ایالت کالیفرنیا^{۱۰} نیز شرط تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین را تحقق یکی از موارد فوق‌الاشعار

۱. consent or ratification.

۲. parental neglect.

۳. dangerous instrumentality.

۴. see: L. Wayne Scott, Liability of Parents for Conduct of Their Child Under Section 33.01 of the Texas Family Code: Defining the Requisite Standards of 'Culpability', 20 St. Mary's L.J., 1988, p. 71.

۵. Gissen v. Goodwill, 80 So. 2d 701, 703 (Fla. 1955).

۶. Grindstaff v. Watts 119 S.E.2d 784 (1961).

۷. Steinberg v. Cauchois, 249 App.Div. 518, 293 N.Y.S. 147; Pfenning v. AGRI BUS. BROKERAGE CORP., 124 AD 2d 1013 - NY: Appellate Div., 4th Dept. 1 Weeks v. Sabo, 281 AD 2d 413 - NY: Appellate Div., 2nd Dept. 2001؛

۸. Condel v. Savo, 350 Pa. 350, 39 A.2d 51, 52, 155 A.L.R. 81

۹. Ellis v. D'Angelo, 116 Cal. App.2d 310, 253 P.2d 675, 679.

۱۰. Buelke v. Levenstadt, 190 Cal. 684, 689, 214 P. 42, 44.

دانسته‌اند.

بنابراین، در حقوق آمریکا، اصل اولیه آن است که والدین مسئول رفتار کودکان خود نمی‌باشند، مگر آنکه به نحوی تقصیر آنان محرز شده^۱ یا رابطه نمایندگی میان ایشان و کودک، اثبات گردد.

فرض وجود تقصیر یا قصور از سوی والدین یا مشارکت آنان در بروز خسارت،^۲ خارج از قلمرو مطالعه این تحقیق است، زیرا در چنین وضعیتی، مسئولیت والدین، شخصی و مستقیم بوده و نیابتی محسوب نمی‌شود؛ والدین به عنوان خاطیان مشترک، به همراه کودک، در برابر زیان دیده، واجد مسئولیت تضامنی برای کل خسارات وارده خواهند بود.^۳ این در حالی است که میزان خسارت تحمیلی بر والدین در فرض احراز مسئولیت نیابتی ایشان، حسب مفاد قوانین ایالتی،^۴ عموماً محدود به مبلغ ثابتی است که امکان دارد، به مراتب از خسارت واقعی، کمتر باشد. بنابراین، به طور کلی مطابق اصول کامن‌لا، صرفاً معیار «رابطه نمایندگی» می‌تواند به تحقق مسئولیت نیابتی منتهی گردد.^۵

۳-۱ - نمایندگی در کامن‌لا؛ مفهوم و قلمرو

به‌رغم وجود نهاد نمایندگی در اغلب نظام‌های حقوقی ارائه تعریفی واحد از آن دشوار به

۱. see: Andrew Schepard, Parental Responsibility: The Columbine Aftermath, N.Y. L.J., July 8, 1999, p.3.

۲. فرضی که کودک در قلمرو تکالیف محوله از سوی والدین، موجب ورود خسارت به دیگری می‌شود، مشمول همین استثنائات می‌باشد. رک:

Klaproth v. Smith, 144 S.W. 688, 688 (Tex. Civ. App.-Fort Worth 1912).

در این پرونده دادگاه تجدید نظر ایالت تگزاس، تحمیل مسئولیت بر والدین را منوط به بروز خسارت در قلمرو تکالیف محوله از سوی والدین دانست.

۳. King, op.cit, p.942.

۴. هر پنجاه ایالت آمریکایی، مقرره‌ای با عنوان «مسئولیت ابوینی» به تصویب رسانده‌اند و در آنها عموماً سقف مسئولیت والدین، محدود به مبلغ و میزان خاصی شده است. برای مثال در قانون ایالت آلاباما این میزان ۱۰۰۰ دلار، آلاسکا ۱۵۰۰۰ دلار، آریزونا ۱۰۰۰۰ دلار، آرکانزاس ۵۰۰۰ دلار و ... البته در برخی ایالات مانند هاوایی، سقف مسئولیتی تعیین نشده و مسئولیت والدین نامحدود می‌باشد. در این زمینه رک:

Matthiesen, Wickert and Lehrer s.c, Parental Responsibility Laws In All 50 States, available at: <https://www.mwl-law.com/wp-content/uploads/2013/03/parental-responsibility-in-all-50-states.pdf>

۵. Alan O. Sykes, The Boundaries of Vicarious Liability: An Economic Analysis of the Scope of Employment Rule and Related Legal Doctrines, 101 Harv. L. Rev, 1988, p.581.

نظر می‌رسد.^۱ دومین مجموعه قواعد کامن لایی حقوق نمایندگی آمریکا، نمایندگی را این گونه تعریف کرده است: «نمایندگی رابطه‌ای امانی است که با اعلام رضایت یک طرف (اصیل) مبنی بر اقدام از جانب وی و تحت کنترل او و قبول طرف (نماینده) دیگر مبنی بر اقدام این چنینی شکل می‌گیرد».^۲

وجود کنترل، قید ضروری مفهوم و ماهیت نمایندگی است. در کامن‌لا، این نهاد حقوقی از قلمرو بسیار گسترده‌ای برخوردار است و طبق تعریف نیز محدود به نوع خاصی از رابطه نشده است؛ بنابراین، شامل تمام افعال و اعمال اعم از حقوقی و مادی می‌گردد؛ به عبارت دیگر، اعمال مادی نیز می‌تواند موضوع نمایندگی قرار گیرد.^۳ بنابراین، شامل رابطه بین کارگر و کارفرما، اجیر و مستأجر و به طور کلی تابع و متبوع می‌گردد. در رویه قضایی دادگاه‌های آمریکایی، مواردی^۴ یافت می‌شود که طی آن راننده اتومبیل، نماینده دارنده اتومبیل به حساب آمده و در فرض تصادف، دارنده، واجد مسئولیت نیابتی تلقی شده است.^۵

مصادیق غالب مسئولیت نیابتی، مشمول عنوان کلی کارگر (خادم) و کارفرما (مخدوم) می‌شود.^۶ برخی محققان، تنها فرض اعمال قاعده عمومی در خصوص مسئولیت نیابتی را همین مورد دانسته و سایر مصادیق مسئولیت نیابتی را استثنائی قلمداد کرده‌اند.^۷ مخدوم به اصیلی گفته می‌شود که نماینده‌ای را به منظور انجام خدمات در خصوص امور خود استخدام نموده و رفتار فیزیکی نماینده را در انجام آن خدمات، کنترل کرده و یا حق کنترل آن را دارا می‌باشد.^۸

مطابق تعریف فوق، خادمان، تحت شمول مقررات حاکم بر نمایندگان هستند. در نتیجه تا زمانی که تعریف نماینده مشخص نشود، نمی‌توان مفهوم خادم را به طور کامل درک نمود. بر اساس دومین مجموعه قواعد کامن لایی حقوق نمایندگی آمریکا، نمایندگی، رابطه‌ای امانی و

۱. Dalley J, Paula., «A Theory of Agency Law», 72 U. Pitt. L. Rev. 495, 2011. p.495.

۲. RESTATEMENT (SECOND) OF AGENCY § 1 (1) (1958).

۳. see: Sheldon W. Halpern, Copyright Law: Protection of Original Expression, Carolina Academic Press Law Casebook Series, 2017, p.551.

۴. The Car Cases.

۵. see e.g: Soblusky v Egan (1959) 103 CLR 215.

۶. Steven N. Bulloch, Fraud Liability Under Agency Principles: A New Approach, 27 Wm. & Mary L. Rev., 1986, p.302.

۷. P S Atiyah, Vicarious Liability in the Law of Torts (London, Butterworths, 1967), p.3.

۸. RESTATEMENT (SECOND) OF AGENCY § 2(1) (1958).

محرمانه است که از اظهار رضایت یک شخص (اصیل) نسبت به شخص دیگر (نماینده) مبنی بر انجام عمل از جانب وی و تحت کنترل او و قبول طرف دیگر (نماینده) به منظور انجام چنین عملی، ناشی می‌شود.^۱ به موجب این تعریف که گستره وسیعی را شامل می‌شود، شرط تحقق نمایندگی، رضایت طرفین به انجام عمل از جانب اصیل و تحت کنترل وی می‌باشد؛ بنابراین، چون رفتار فیزیکی کارگر مشمول حق کنترل کارفرما و به نفع کارفرما می‌باشد، نماینده کارفرما تلقی می‌گردد. بر این مبنا، چنانچه، کارگر در قلمرو موضوعی نمایندگی و استخدام، مرتکب خطایی شود، تحت شرایطی، کارفرمای وی مسئولیت نیابتی خواهد داشت.^۲

این رابطه ممکن است که بین والد و فرزند ایجاد شود، اما مجرد رابطه والد و فرزندی در کامن‌لا، متضمن هیچ‌گونه مسئولیتی برای والدین نیست چراکه منطقاً نمی‌توان کودکان را نماینده والدین تلقی نمود؛ بنابراین، رابطه بین فرزند و والد، دلالتی بر وجود رابطه نمایندگی بین آنان ندارد و نمی‌توان به صرف وجود چنین رابطه‌ای، والدین را مسئول نیابتی به سبب خطای کودکان، تلقی نمود اما چنانچه وفق تعریف فوق از نمایندگی، کودک، به هر دلیلی نماینده والدین خود به حساب آید، والدین در صورت بروز خسارت از سوی کودک، مسئولیت نیابتی خواهند داشت. درجایی که کودک به وسیله والدین خود استخدام شده و در قلمرو رابطه استخدامی عمل کند، والدین بر اساس قاعده کامن‌لایی «مسئولیت با آمر است»^۳، پاسخ‌گوی خطاهای فرزند خود خواهند بود. مطابق آراء برخی دادگاه‌های ایالتی، تحمیل مسئولیت بر والدین در این وضعیت، نه به سبب وجود رابطه والد و فرزندی، بلکه بر مبنای احراز رابطه اصیل و نماینده یا خادم و مخدوم صورت می‌گیرد.^۴ در پرونده هیتینگر، دادگاه تجدیدنظر ایالت کنتاکی، درجایی که پدری به فرزند خود دستور می‌دهد تا بر کودک دیگری که در استخر حضور دارد نظارت نماید، پدر را با استناد به اصول نمایندگی، مسئول تقصیر فرزند، تشخیص داد.^۵

۱. Ibid, § 1(1).

۲. Steven N. Bulloch, op.cit, p.303.

۳. Respondeat superior (Latin: "let the master answer"; plural: respondeant superiores)

۴. Teagarden v. McLaughlin, 86 Ind. 476 (1882); Hower v. Ulrich, 156 Pa. 410, 27 Atl. 37 (1893); Trahan v. Smith, 239 S. W. 345 (Tex. Civ. App. 1922).

۵. Grimes v. Hettinger, 566 S.W.2d 769 (Ky. Ct. App. 1978).

۲- شروط مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت

به موجب رویه قضایی دادگاه‌های فدرال آمریکا،^۱ تحقق نقض نیابتی کپی‌رایت و مسئولیت ناشی از آن در نظام حقوقی آمریکا، منوط به احراز دو شرط می‌باشد؛^{۱-۱} حق و توانایی نظارت بر رفتار ناقض و ۲- دریافت منفعت مالی مستقیم و آشکار از نقض حق.^۲ در مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت، احراز رابطه نمایندگی، شرط نیست و در نظام حقوقی آمریکا، تحقق نقض نیابتی کپی‌رایت و مسئولیت ناشی از آن، به رابطه کارگر و کارفرما، محدود نشده و می‌تواند بر هر شخص واجد حق کنترل و نظارت بر رفتار دیگری، تحمیل گردد.^۳ اصولاً تحقق مسئولیت نیابتی، منوط به احراز رابطه‌ای میان دو شخص می‌باشد؛ وجود رابطه‌ای که به یک طرف، امکان و توانایی نظارت بر رفتار طرف مقابل را می‌دهد. برای مثال، رابطه کارگر و کارفرما،^۴ رابطه موجر و مستأجر،^۵ رابطه کارفرما و پیمانکار مستقل^۶ و ... که در تمامی این موارد، وجود حق کنترل و نظارت بر رفتار دیگری محرز می‌باشد. باینکه مسئولیت نیابتی به‌طور کلی ریشه در اصول نمایندگی و قاعده مسئولیت کارفرما دارد، اما مطابق رویه قضایی دادگاه‌های آمریکایی در نقض نیابتی

۱. شایان ذکر است که عنوان ۲۸ کد آمریکایی به رویه‌ی دادگاه‌ها اختصاص دارد؛ به موجب بند a ماده‌ی ۱۳۳۸ این عنوان، رسیدگی به دعاوی نقض کپی‌رایت در صلاحیت انحصاری دادگاه‌های فدرال قرار دارد و دادگاه‌های ایالتی مجاز به رسیدگی به چنین دعاوی نیستند. ماده مرقوم مقرر می‌کند:

("The district courts shall have original jurisdiction of any civil action arising under any Act of Congress relating to ... copyrights ..."). (28 U.S.C. § 1338(a) (1988)).

برای مطالعه بیشتر در این زمینه رک:

Amy B. Cohen, Arising Under" Jurisdiction and the Copyright Laws, 44 Hastings L.J., 1993, pp. 337-398.

۲. Shapiro, Bernstein & Co. v. H.L. Green Co., 316 F.2d 304, 307 (2d Cir. 1963)؛ Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc., 76 F.3d 259 (9th Cir. 1996), UMG Recordings v. Sinnott, 300 F. Supp. 2d 993, 1001.

در برخی منابع فارسی نیز ارکان نقض نیابتی کپی‌رایت در نظام حقوقی آمریکا مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. رک: احسان جعفرخانی، مسئولیت غیرمستقیم ناشی از نقض کپی‌رایت در اینترنت و قانون حاکم، دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۲، صص ۲۲-۳۴.

۳. Craig A. Grossman, From Sony to Grokster: The Failure of the Copyright Doctrines of Contributory Infringement and Vicarious Liability to Resolve the War Between Content and Destructive Technologies, 53 BUFF. L. REV., 2005, p. 147.

۴ Braduiv v. Columbia Broadcasting System, Inc 287 F.2d 478 (9th Cir. 1961).

۵ Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc. Fonovisa, Inc., 76 F.3d at 262, 265.

۶ See M. Witmark & Sons v. Pastime Amusement Co., 298 F. 470, 475 (D.C.N.C.), affd, 2 F.2d 1020 (4th Cir. 1924).

کپی‌رایت، اثبات نمایندگی واقعی یا ظاهری ناقض مستقیم از سوی ناقض نیابتی، ضروری نیست.^۱ بر این اساس، درجایی که صاحب رستوران، گروه موزیکی را جهت اجرای موسیقی در رستوران خود، اجاره می‌کند و گروه موزیک مرتکب نقض کپی‌رایت می‌شود، دادگاه‌ها، در تحمیل مسئولیت نیابتی بر صاحب رستوران به جهت وجود حق و توانایی نظارت او بر فعالیت گروه موزیک، تردید نکرده‌اند.^۲ بر این اساس، قطع نظر از مواردی چون رابطه کارگر و کارفرما که می‌تواند منبع مسئولیت نیابتی قرار گیرد، در کپی‌رایت، احراز کنترل یکی بر دیگری و کسب منفعت مالی ناشی از نقض نیز ممکن است منتهی به شناسایی مسئولیت نیابتی گردد.^۳

تحمیل مسئولیت نیابتی بر واجدین حق کنترل و نظارت بر رفتار دیگری، باعث می‌شود تا انگیزه لازم جهت اعمال کنترل و نظارت بر رفتارهای زیردستان، برای آنان به وجود آید و از این رهگذر، حقوق انحصاری صاحبان آثار ادبی و هنری نیز از تضمین بیشتری برخوردار گردد.

۳- ارزیابی شروط مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت توسط کودکان

همان‌طور که گفته شد، شرط احراز مسئولیت نیابتی در کامن‌لای آمریکایی، وجود نمایندگی بین طرفین است. نمایندگی بین طرفین از وجود کنترل اصیل بر نماینده حکایت می‌کند زیرا کنترل جزو ماهیت نمایندگی است. دادگاه‌های تجدیدنظر فدرال مناطق ۲ و ۹ آمریکا، برخلاف اصول کامن‌لای در این زمینه، بدون احراز رابطه نمایندگی سستی و با احراز دو شرط کنترل و نظارت و کسب منفعت مالی، حکم به مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت نموده‌اند.^۴

پرسش اساسی این است که در رابطه بین والدین و فرزندان این دو شرط چگونه احراز می‌شوند؟

۱. See: AT&T v. Winback & Conserve Program, Inc., 42 F.3d 1421, 1439-40 (3d Cir. 1994), Religious Tech. Center v. Netcom On-Line Comm., 907 F. Supp. 1361 - Dist. Court, ND California.

۲. See E.G.: Warner Bros., Inc. v. Lobster Pot, Inc., 582 F. Supp. 478, 482 (N.D. Ohio 1984).

۳. Gershwin Publ'g Corp. v. Columbia Artists Mgmt., Inc., 443 F.2d 1159, 1162 (2d Cir. 1971); see also Pinkham v. Sara Lee Corp., 983 F.2d 824, 834 (8th Cir. 1992).

۴. Shapiro, Bernstein & Co. v. H.L. Green Co., 316 F.2d 304 (2d Cir. 1963), Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc., 76 F.3d 259 (9th Cir. 1996). Gershwin Publishing Corp. v. Columbia Artists Man., Inc., 443 F. 2d 1159 - Court of Appeals, 2n.

۱-۳- شرط کنترل و نظارت

یکی از رویه‌های معمول در کامن‌لا مسئولیت والدین در قبال تخلفات فرزندان است و به واسطه آن والدین کودکانی که موجب ورود خسارت می‌شوند، در معرض مسئولیت جبران خسارت قرار می‌گیرند.^۱ مطابق رویه قضایی آمریکا، شرط تحمیل مسئولیت بر والدین و به‌طور کلی سرپرستان نیز احراز حق و توانایی کنترل فعل شخص تحت سرپرستی از جمله کودک است.^۲ دو معیار عمده در این زمینه وجود دارد که عبارتند از کنترل واقعی و کنترل قانونی. نظر مشهور بر آن است که کنترل واقعی، شرط مسئولیت نیابتی است^۳ و صرف وجود حق کنترل قانونی، منتهی به شناسایی مسئولیت نیابتی نخواهد شد.^۴ به نظر می‌رسد در ارتباط با نقض کپی‌رایت توسط کودک، احراز کنترل مزبور دشوار است؛ چه آنکه معیار کنترل در نقض نیابتی کپی‌رایت در آمریکا به وجود حق نظارت روزانه بر فعل ناقض مستقیم تعریف شده است.^۵ در حالی که والدین به‌رغم حق قانونی برای نظارت بر رفتار فرزندان خود، در عمل، نظارت روزانه بر آنان ندارند.^۶ از سوی دیگر نقض کپی‌رایت توسط کودکان، عموماً با استفاده از کامپیوترهای متصل به اینترنت شکل می‌گیرد. این مسئله نیز موجب می‌شود تا احراز شرط کنترل عملی دشوار شود، زیرا والدین معمولاً دانش

۱. Thurman, Tammy, «Parental Responsibility Laws: Are They the Answer to Juvenile Delinquency?», 5 J.L. & FAM. STUD, 2003. ,p.99.

۲. Karen Horowitz, Copyright Liability for Those Who Provide the Means of Infringement: In light of the RIAA lawsuits, who is at risk for the infringing acts of others?, 4 Shidler J. L. Com. & Tech., 2008, 6, at <http://www.lctjournal.washington.edu/Vol4/a08Horowitz.html>, , no.6.

۳. Goldstein, op.cit, § 6:22

۴. رک:

Charles S. Wright, Actual Versus Legal Control Reading Vicarious Liability for Copyright Infringement into the Digital Millennium Copyright Act of 1998, 75 WASH. L. REV. 1005, 1012 (2000).

۵. Yen, C Alfred., «Third Party Copyright After Grokster», Minnesota Law Review 91, 2006. , pp.200-201.

۶. در نظام حقوقی فرانسه و ایران، شرط احراز رابطه تبعیت آن است که نظارت متبوع بر «عمل معینی» باشد که تابع به نفع وی انجام می‌دهد. این در حالی است که نظارت والدین بیشتر ناظر بر مراقبت از خود کودک است نه اعمال او. در این زمینه رک:

علیرضا یزدانیان، علیرضا یزدانیان، نظریه عمومی مسئولیت مدنی متبوع ناشی از عمل تابع در حقوق فرانسه و طرح آن در حقوق ایران، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۷، ۱۳۹۱، ص ۴۷، سیدحسین، صفایی، مسئولیت مدنی ناشی از فعل زیان آور صغیر و مجنون مندرج در: مقالاتی درباره حقوق مدنی و حقوق تطبیقی، تهران: نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۲۳۹.

استفاده از کامپیوتر و اینترنت را ندارند.

با این همه، بدیهی است سرپرستان به طور قانونی، واجد حق نظارت بر رفتار کودکان خود می باشند اما این امر به منظور احراز قابلیت کنترل عملی رفتار کودکان از اهمیت برخوردار است.^۱ یعنی مسئولیت والدین در صورتی صحیح خواهد بود که شرط کنترل واقعی احراز شود. برای مثال، درجایی که سرپرست دانش کامپیوتری ندارد و کامپیوتر فقط به وسیله کودک مورد استفاده قرار می گیرد، به نظر می رسد که احراز معیار کنترل فعالیت های ناقص کودک توسط والدین وی، در این وضعیت دشوار خواهد بود. شاید به همین سبب است که برخی دادگاه ها، معیار کنترل قانونی را برای این منظور کافی دانسته اند. با این حال، سایر دادگاه ها قطع نظر از وجود کنترل قانونی، کنترل عملی را نیز شرط می دانند.^۲ بنابراین، چنانچه صرف کنترل قانونی ملاک باشد، سرپرست در هر صورت مسئولیت نیابتی خواهد داشت؛ اما اگر کنترل عملی را نیز شرط بدانیم، دادگاه صرفاً زمانی سرپرست را مسئول تشخیص خواهد داد که کنترل عملی سرپرست بر رفتار کودک را احراز کند. البته در این خصوص بدون تردید، مهارت های سرپرست راجع به کامپیوتر، زمان و مکان و شیوه ای که در آن نقض مستقیم واقع شده و سایر ملاحظات مربوطه در تشخیص و احراز معیار کنترل برای تحمیل مسئولیت نیابتی بر سرپرست کودک، لحاظ خواهد شد.^۳ بر این اساس، هراندازه مهارت و دانش کامپیوتری سرپرست افزایش یابد بیشتر آن را مورد استفاده قرار دهد، احتمال احراز معیار کنترل نیز افزایش می یابد، زیرا در عمل، ثابت می شود وی توانایی عملی کنترل رفتار ناقص کودک را داشته است. بر همین اساس، در پرونده الکترا، دادگاه فدرال ناحیه جنوبی نیویورک^۴ تحمیل مسئولیت نیابتی بر سرپرست فاقد دانش اینترنت و فاقد آگاهی تمیز کازا^۵ از کازو^۶ را، به سبب نقض کپی رایت

۱. Chris Conley, Memorandum: Parental Liability for Copyright Infringement by Minor Children, Electronic Frontier Foundation, Nov. 1, 2005, At: http://www.eff.org/IP/P2P/Parent_Liability_Nov_2005.pdf , pp.1-10

۲. See: Wright ., op.cit., pp. 1005-1012.

۳. Ibid.

۴. U.S. District Court⁵ Southern District of New York.

۵. Kazaa.

کازا خدماتی است که اشتراک گذاری محتوا در اینترنت را میسر می کند.

۶. kazoo.

اینترنتی ارتكابی توسط فرزندش که بدون اطلاع یا اجازه او اما با استفاده از حساب کاربری اینترنت وی، صورت گرفته، مورد تردید قرار داد.^۱

برخلاف این نظر، برخی محققان بر این باورند که خواهان برای اثبات حق نظارت و کنترل والدین بر کودک با دشواری روبرو نیست، زیرا والدین واجد حق تصمیم‌گیری راجع به تحصیل، سرگرمی و تربیت کودک بوده و می‌توانند آن‌ها را از اشتغال فعالیت‌هایی نقض کپی‌رایت (اشتراک‌گذاری فایل‌های موسیقی ناقص حق) بر حذر داشته و در صورت عدم اطاعت، آنان را تنبیه کنند. این عده، صرف رابطه ذاتی والد و فرزند را مثبت حق نظارت دانسته و با استناد به وقوع اغلب اشتراک‌گذاری فایل‌های موسیقی در خانه، یعنی جایی که والدین بر کودکان تسلط و نظارت دارند، والدین را قادر به نظارت بر رفتار کودکان می‌پندارند که این نظارت در خصوص استفاده از اینترنت توسط کودک، ممکن است از طرق مختلفی انجام شود؛ برای مثال والدین می‌توانند از طریق گفتگو با کودک، عواقب حقوقی اشتراک‌گذاری فایل‌ها را به او گوشزد نموده و وی را از این امر منع کنند یا به‌منظور مسدود نمودن شبکه‌های اشتراک‌گذاری، اینترنت را فیلتر نموده، در زمان آنلاین بودن کودک او را همراهی نمایند یا به‌منظور رهگیری استفاده کودک از اینترنت، برنامه‌های نظارتی بر روی کامپیوتر نصب کنند.^۲ علاوه بر این، اقرار والدین به کنترل سایر فعالیت‌های کودک مانند تماشای تلویزیون یا بررسی تکالیف درسی، مؤید این ادعا است که نظارت امکان‌پذیر بوده است.^۳

با این همه، به نظر می‌رسد کودکان باهوش می‌توانند این تدابیر را دور بزنند؛ چنین کودکانی قادرند تا در زمان فعالیت کاری والدین به تبادل فایل‌ها پرداخته، فایل‌ها را در یک درایو دیگر پنهان نموده یا حتی برنامه فیلترینگ را از بین ببرند. در چنین مواردی، دادگاه‌ها می‌توانند والدین را از مسئولیت نیابتی میرا سازند.^۴

کازو، وسیله‌ای است که با آن تولید صدا (موسیقی) انجام می‌شود و نوعی از آلات موسیقی به حساب می‌آید.

۱. Elektra Entertainment Group, Inc. v. Santangelo WL 3199841, at *3 (S.D.N.Y. 2005).

۲. Weber, op.cit, pp.1175-76.

۳. ibid, pp.1176-77.

۴. ibid.

به نظر می‌رسد دیدگاه مشهور در خصوص اعمال معیار کنترل، به‌ویژه در خصوص مسئولیت نیابتی والدین نسبت به نقض کپی‌رایت توسط کودکان آن‌ها، موجه‌تر است، زیرا معمولاً والدین هیچ منفعت مالی را از نقض کپی‌رایت کودکان خود به دست نمی‌آورند و اصولاً از این مسئله بی‌اطلاع هستند؛ بنابراین، عدم توجه به توانایی و امکان عملی آن‌ها برای کنترل رفتار ناقض کپی‌رایت از سوی کودکان، عادلانه به نظر نمی‌رسد. اگرچه تحقق مسئولیت نیابتی منوط به احراز تقصیر نیست، اما عادلانه بودن این حکم درجایی است که ناقض غیرمستقیم، از نقض کپی‌رایت، مستقیماً به منفعت مالی دست می‌یابد؛ بنابراین، در فرضی که چنین منفعتی وجود ندارد، اعمال معیار خفیفی از تقصیر برای احراز کنترل بر رفتار ناقض مستقیم مانند رابطه بین والدین و کودکان، موجه به نظر می‌رسد. وانگهی، اعمال معیار کنترل عملی، با مقرر مندرج در ماده ۳۱۶ مجموعه‌ی قواعد کامن‌لایی مسئولیت مدنی تجدیدنظر شده در سال ۱۹۶۵ نیز سازگاری دارد، زیرا به‌موجب بند ب ماده فوق، علم والدین به فرصت و مجال اعمال کنترل بر رفتار کودکان شرط مسئولیت آنان در نظر گرفته شده است.^۱ دادگاه تجدیدنظر ایالت ایلینویز نیز در پرونده کوپر با استناد به بند مزبور و ماده فوق، عدم وجود فرصت کنترل رفتار کودک در زمان وقوع خطا از سوی او، برای والدین کودک در زمان وقوع خطا، فرصت کنترل رفتار وی را نداشته‌اند، مسئولیتی ندارند.^۲ و جاهت این نظر به‌ویژه زمانی افزایش می‌یابد که همگام با برخی نویسندگان، مسئولیت نیابتی را تنبیهی علیه ناقض غیرمستقیمی بدانیم که به‌طور نامشروع از نقض غیرمستقیم توسط دیگری بهره‌مند می‌شوند.^۳

۲-۳- کسب منفعت مالی

شرط دیگر تحقق مسئولیت نیابتی، کسب منفعت مالی از نقض مستقیم می‌باشد. طبق رأی دادگاه تجدیدنظر منطقه نهم آمریکا، معیار منفعت مالی زمانی احراز می‌شود که میان فعالیت ناقض حق و منفعتی که خواننده دعوا کسب می‌کند، رابطه سببیت احراز گردد.^۴ درجایی که

۱. RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS § 316 cmt. c (1965) , Ebenstein, 2000, pp.8-9.)

۲. Cooper v. Meyer, 365 N.E.2d 201 (Ill. Ct. App. 1977).

۳. Ibid, § 8.2, note 1, p.8:18:7.

۴. 2 Ellison v. Robertson, 357 F.3d 1072, 1079 (9th Cir. 2004).

چنین رابطه‌ای احراز نشود، مسئولیت نیابتی نیز شکل نمی‌گیرد. بر همین اساس، درجایی که یک گروه دانشجویی در دانشکده خود، فیلم دارای کپی‌رایت را پخش نمود، به سبب عدم اکتساب منفعت مالی از سوی دانشگاه در نتیجه پخش فیلم، مسئول نیابتی احراز نشد.^۱ شرط کسب منفعت مالی در نقض نیابتی کپی‌رایت، با افزایش مستقیم یا غیرمستقیم منافع در نتیجه نقض کپی‌رایت، احراز می‌شود.^۲

در پرونده دیویس، دادگاه بخش جنوبی ایالت نیویورک، افزایش درآمد حامی مالی تلویزیونی را که به واسطه نقض کپی‌رایت افزایش فروش داشت، منفعت مالی موردنظر در نقض نیابتی کپی‌رایت تشخیص داد.^۳ در پرونده فونوویسا نیز دادگاه تجدیدنظر منطقه نهم آمریکا، افزایش غیرمستقیم درآمد مالی بازار اجازه‌ای را به منظور تحمیل مسئولیت نیابتی بر وی به سبب نقض کپی‌رایت توسط فروشندگان بازار، کافی تشخیص داد.^۴

در هر حال، به نظر می‌رسد افزایش منافع مالی خواننده دعوی نقض نیابتی کپی‌رایت ضروری است. بر این اساس، چنانچه، وقوع نقض غیرمستقیم هیچ‌گونه افزایش منفعتی را برای خواننده به دنبال نداشته باشد، مسئولیت نیابتی نیز محقق نمی‌گردد. برای مثال در پرونده فری‌مونت، به سبب عدم افزایش درآمد مالک سالن اجرا در نتیجه نقض کپی‌رایت توسط اجراکنندگان برنامه، مسئولیت نیابتی مالک سالن احراز نشد و دادگاه بخش جنوبی ایالت نیویورک اعلام نمود، درجایی که مالک سالن علامت جز اجاره‌بهای سالن چیزی در نتیجه اجرای ناقص کپی‌رایت دریافت نکرده است، مسئولیت نیابتی محقق نیست.^۵

پرسش این است که آیا در فرض نقض کپی‌رایت توسط کودکان، امکان احراز شرط

۱. Roy Export Establishment Co. v. Trustees of Columbia University, 344 F.Supp. 1350 (S.D.N.Y. 1972).

۲. این در حالی است که مسئولیت نیابتی ناشی از نقض علامت تجاری، مستلزم احراز مشارکت طرفین در سود حاصله از نقض می‌باشد و صرفاً کسب سود مستقیم منتهی به احراز مسئولیت نیابتی خواهد شد. در این زمینه رک:

Mark Batholomew and John Tehranian, The Secret Life of Legal Doctrine: The Divergent Evolution of Secondary Liability in Trademark and Copyright Law, 21 Berkeley Tech. L.J., 2006, pp. 1174-77.

۳. Davis v. E.I. DuPont De Nemours & Co., 240 F. Supp. 612 (S.D.N.Y. 1965).

۴. Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc., 76 F. 3d 259 - Court of Appeals, 9th Circuit 1996.

۵. Freemont v Aeolian Co, 254 F 592, 593 (SD NY 1918).

کسب منفعت مالی برای والدین وجود دارد؟

به نظر می‌رسد نقض کپی‌رایت توسط کودکان هیچ نفعی را برای والدین آنها به دنبال ندارد و چنانچه در این زمینه منفعتی متصور باشد، صرفاً برای خود کودک خواهد بود. برای مثال وقتی کودک در اتاق خود و از طریق رایانه متصل به اینترنت موسیقی‌های دارای کپی‌رایت را به اشتراک می‌گذارد یا دانلود می‌کند، ممکن است این امر را صرفاً جهت سرگرمی صورت داده و حتی خود او هم هیچ منفعت مالی‌ای را به دست نیاورد. باین حال، برخی معتقدند منفعت مالی سرپرست در چنین وضعیتی به سبب عدم پرداخت هزینه برای خرید موسیقی‌های موردعلاقه فرزندش می‌باشد.^۱ این تحلیل قابل قبول به نظر نمی‌رسد زیرا معمولاً هیچ سرپرستی تمام موزیک‌ها را برای فرزندش خریداری نمی‌کند و چه بسا موزیک‌هایی که کودک بدون مجوز دانلود نموده، هیچ‌گاه توسط سرپرست او برایش خریداری نگردد.^۲ بنابراین، احراز معیار کسب منفعت مالی در زمینه مسئولیت نیابتی سرپرستان به‌ویژه والدین کودک دشوار به نظر می‌رسد. به عبارت دیگر، معمولاً نقض کپی‌رایت توسط کودکان که اغلب از طریق اینترنت صورت می‌گیرد، هیچ منفعتی اعم از مستقیم یا غیرمستقیم برای والدین آنها به دنبال نداشته و موجب افزایش درآمد ایشان نمی‌شود؛ بنابراین، تحمیل مسئولیت بر والدین از این منظر نیز با اشکال مواجه است. حتی آن دسته از نویسندگانی که احراز شرط کنترل و نظارت والدین بر کودکان را امکان‌پذیر می‌دانند، چنین احتمالی را در خصوص کسب منفعت مالی از سوی والدین با تردید مواجه ساخته‌اند.^۳

۴- نقد و بررسی

با عنایت به محض بودن مسئولیت نیابتی والدین، به نظر می‌رسد انگیزه والدین به منظور نظارت بیشتر بر رفتار کودکان خود کاهش خواهد یافت، زیرا والدین در صورتی از انگیزه لازم به منظور نظارت بر رفتار کودکان برخوردار خواهند بود که مسئولیت آنان ناشی از تقصیر باشد. در فرض مسئولیت محض، چون در هر حال، والدین مسئول جبران بخشی از خسارات هستند،

۱. Mark Zuckerman & Devon Bush, Memorandum: Parental Liability for Copyright Infringement by Child, Electronic Frontier Foundation, Oct. 24, 2003.

۲. Horowitz, op.cit, p.13.

۳. weber, op.cit, p.1177.

انگیزه‌ای برای اعمال نظارت بیشتر بر رفتار کودکان نخواهد داشت.

برخی نویسندگان نیز مسئولیت والدین، ناشی از نقض کپی‌رایت توسط کودکان را غیر مؤثر، ناکارآمد و به لحاظ قانونی مبهم تلقی می‌کنند؛^۱ زیرا برای مثال مشخص نیست چه میزان از مراقبت و کنترل از سوی والدین می‌تواند آن‌ها را از تحمل بار مسئولیت معاف کند. ضمن آنکه شرایط خاص محیط اینترنت نیز که امکان کنترل در آن با سایر رسانه‌ها متفاوت است، بر این ابهام می‌افزاید. علاوه بر این ممکن است اعمال کنترل و محدودیت بر فعالیت کودکان در فضای اینترنت، با اصل آزادی بیان مندرج در نخستین بازنگری قانون اساسی آمریکا تزامن کند، زیرا نخستین بازنگری قانون اساسی آمریکا، دولت را از اتخاذ اعمالی که آزادی بیان اشخاص را محدود می‌کند، بر حذر می‌دارد.^۲ این ابهامات باعث شده است تا عده‌ای پیشنهاد حذف هرگونه مسئولیت محض از جمله مسئولیت نیابتی والدین، ناشی از نقض کپی‌رایت توسط کودکان در محیط اینترنت را داده‌اند.^۳ زیرا تحمیل مسئولیت در چنین وضعیتی فقط زمانی موجه است که با عنایت به مبنای آن یعنی ترغیب والدین به کنترل بهتر کودکان و کاهش خطاهای کودکان صورت گیرد. تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین، هیچ‌یک از مبنای فوق را تأمین نمی‌کند و بنابراین، غیر مؤثر و ناکارآمد خواهد بود.^۴ وانگهی تحقق عدالت اصلاحی با تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین نیز امری قطعی نیست، زیرا تمکن مالی والدین به منظور جبران خسارت زیان‌دیده، همواره قطعی نیست.

۵- قوانین ایالتی ناظر بر مسئولیت نیابتی والدین

پس از آنکه ماده ۳۱۶ مجموعه قواعد کامن‌لایی تجدیدنظرشده در سال ۱۹۶۵،^۵ با پیشنهاد مقررهای وظیفه‌ی کنترل کودکان را بر عهده والدین آنان نهاد، ایالات مختلف آمریکا، با استناد

۱. Brooks Suzukamo, Music Industry Lawsuits Creating Confusion, ST. PAUL PIONEER PRESS, Sept. 13, 2003, at 1A, Alex Veiga, It Could Be Hard to Sue Parents for Song Swaps, SEATTLE POST-INTELL., Sept. 13, 2003, available at: http://seattlepi.nwsourc.com/business/139406_download13.html; Leslie.

۲. U.S. CONST. amend. I. (“کنگره نمی‌تواند قانونی... وضع کند که آزادی بیان را محدود سازد.”).

۳. Tomaszewski L, Amy., «From Columbine to Kazaa: Parental Liability in a New World», Vol. 2005, No. 2, U. Ill. L. Rev., 2005., pp. 597-598.

۴. See: Ibid.

۵. RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS § 316 cmt. c (1965).

به این پیشنهاد، قوانین راجع به مسئولیت نیابتی والدین ناشی از خسارات مالی منتسب به کودکان را به تصویب رساندند.^۱ در این میان، ایالات نیوجرسی، جرجیا،^۲ لوئیزیانا^۳ و هاوایی، حسب مورد، با تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین در خصوص خطاهای عمدی و غیر عمدی و یا بدون تعیین سقف مسئولیت، حاوی شدیدترین نوع مسئولیت نیابتی علیه والدین می‌باشند.^۴ اصولاً این قوانین مطلق بوده و می‌تواند شامل هر نوع مالی از جمله اموال فکری می‌شود.^۵ قوانین ایالتی، با پیش‌بینی مسئولیتی محض برای والدین، ابزاری را فراهم نمودند تا زیان‌دیدگان در هر حال بتوانند دست‌کم میزانی از خسارات وارده به خود را جبران کنند.^۶

هر چند با عنایت به ماده ۳۰۱ قانون کپی‌رایت در خصوص حکومت انحصاری قانون فدرال بر موضوعات کپی‌رایت،^۷ شائبه‌هایی راجع به امکان اعمال مسئولیت نیابتی مندرج در قوانین ایالتی نسبت به نقض کپی‌رایت از سوی کودکان وجود دارد، اما برخی نویسندگان، با تحلیل بحث، امکان اعمال قوانین ایالتی در خصوص نقض نیابتی کپی‌رایت را مورد تأیید قرار داده‌اند.^۸

عده‌ای از نویسندگان، ضمن تأیید مطابقت طرح چنین مسئولیتی با اصول کامن‌لا، آن را موافق مصالح اجتماعی نیز دانسته‌اند؛ به باور این افراد، علم والدین به تحمیل مسئولیت ناشی از

۱. Gratz, op.cit, p.190.

۲. O.C.G.A. 51-2-2 (2010) (Every person shall be liable for torts committed by his wife, his child, or his servant by his command or in the prosecution and within the scope of his business, whether the same are committed by negligence or voluntarily.).

۳. L.S.A.-C. C. Art. 2318: (The father and the mother are responsible for the damage occasioned by their minor child...)

۴. Magee Andrews, op.cit, p.401.

۵. see e.g. 2011 Louisiana Laws Civil Code CC 2318 — Acts of a minor: (The father and the mother are responsible for the damage occasioned by their minor child, who resides with them or who has been placed by them under the care of other persons, reserving to them recourse against those persons...).

(Except as provided in section 2 of this chapter, a parent is liable ... or damage to property if: (1) the parent has custody of the child; and (2) the child is living with the parent.)

۶. see: L. Wayne Scott, op.cit, pp.77 and 87-91.

۷. 17 U.S. Code § 301 - Preemption with respect to other laws: " ... all legal or equitable rights... are governed exclusively by this title. Thereafter, no person is entitled to any such right or equivalent right in any such work under the common law or statutes of any State"

۸. Weber, op.cit, p.1193.

نقض کپی‌رایت توسط کودکان بر آنان، انگیزه‌ی نظارت بیشتر را بر رفتار کودکان ایجاد نموده و بدین ترتیب، نقض کپی‌رایت توسط کودکان و به‌ویژه در محیط اینترنت کاهش خواهد یافت.^۱

در همین راستا، گروهی از نویسندگان، به‌منظور تحقق عدالت اصلاحی، از توسعه مسئولیت نیابتی والدین در قالب‌های مختلف، حمایت کرده‌اند؛ عده‌ای توسعه کلی مسئولیت والدین را پیشنهاد داده،^۲ برخی دیگر، محکم‌تر شدن قوانین کنونی را توصیه نموده^۳ و بعضی نیز تصویب مقررات کیفری جدید را در این زمینه، مناسب تشخیص داده‌اند.^۴

بنابراین، قطع نظر از این قاعده عمومی در نظام حقوقی آمریکا که به‌موجب آن در فرض احراز کنترل یکی بر دیگری به انضمام کسب منفعت مالی برای ناظر، مسئولیت نیابتی ناظر محقق می‌گردد، ایالات مختلف آمریکایی، قوانینی را به تصویب رسانده‌اند که به‌موجب آن‌ها، والدین با حصول شرایط مصرحه در این قوانین، مسئول جبران خسارات وارده از سوی کودکان به اشخاص ثالث می‌باشند.^۵

۶- مسئولیت والدین ناشی از نقض کپی‌رایت در حقوق ایران

قانون حمایت مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ ایران، فاقد نصی راجع به نقض نیابتی کپی‌رایت می‌باشد و ناگزیر در این زمینه، باید به قواعد عمومی مسئولیت مدنی رجوع نمود. بر اساس ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، «کسی که نگاهداری یا مواظبت مجنون یا صغیر قانوناً یا برحسب قرارداد به عهده او می‌باشد، در صورت تقصیر در نگاهداری یا مواظبت، مسئول جبران زیان وارده از ناحیه مجنون و یا صغیر می‌باشد و در صورتی که استطاعت جبران تمام یا قسمتی از زیان وارده را نداشته باشد، از مال مجنون یا

۱. ibid, p. 1194.

۲. Magee Andrews, op.cit, p. 442.

۳. Gratz, op.cit, pp. 199-200.

۴. Christine T. Greenwood, Holding Parents Crimi edunally Responsible for the Delinquent Acts of Their Children: Reasoned Response or "Knee-Jerk Reaction"? 23 J. CONTEMP. L., 1997, pp. 436-37.

۵. see generally: Matthiesen, Wickert and Lehrer s.c, Parental Responsibility Laws In All 50 States, available at: <https://www.mwl-law.com/wp-content/uploads/2013/03/parental-responsibility-in-all-50-states.pdf>

صغیر، زیان جبران خواهد شد و در هر صورت، جبران زیان باید به نحوی صورت گیرد که موجب عسرت و تنگدستی جبران کننده زیان نباشد.^۱

بر خلاف مسئولیت والدین در نظام حقوق ایالتی آمریکا، مسئولیت والدین در این ماده، صراحتاً مبتنی بر تقصیر آنان در نگهداری یا مواظبت، شده است. این مسئله ممکن است ماهیت مسئولیت والدین را تحت تأثیر قرار دهد.

۱-۶- ماهیت مسئولیت سرپرست

سرپرست ممکن است به موجب قانون یا بر حسب قرارداد، تکلیف به نگهداری یا مواظبت از مجنون یا صغیر را بر عهده داشته باشد. هر کدام از سرپرستان، اعم از قانونی مانند پدر و مادر یا قراردادی مانند بیمارستان یا مهد کودک، در صورتی که در نگهداری صغیر یا مجنون کوتاهی کنند، مسئول جبران خسارات وارده از طرف آنها خواهند بود.^۲

به تصریح ماده فوق، مسئولیت مدنی سرپرست منوط به احراز تقصیر او در نگهداری یا مواظبت شخص تحت سرپرستی است. این مسئله ممکن است شخصی بودن مسئولیت سرپرست را تقویت کند.^۳ در مقابل می توان گفت، از آنجایی که منبع ورود خسارت، رفتار شخص تحت سرپرستی است، به همین مناسبت، چنین مسئولیتی ناشی از فعل غیر محسوب می شود.

به اعتقاد برخی اساتید، مسئولیت سرپرست مقصر منطبق با اصل مندرج در ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی و ماده ۳۳۲ قانون مدنی بوده و به همین جهت شخصی تلقی می شود، زیرا در نظر عرف، رابطه علیت بین خطای سرپرست مجنون و صغیر با زیان، قوی تر از اقدام آنها

۱. قانون مسئولیت مدنی، مصوب ۱۳۳۹.

۲. حسین آبادی، امیر، «بررسی و تحلیل ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی»، مجله تخصصی الهیات و حقوق پژوهش ها، شماره ۲۰، ۱۳۸۵، ص ۵.

۳. سیدحسین صفایی، حبیب الله رحیمی، مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)، تهران، سمت، ۱۳۹۱، ص ۲۹۱. برای مطالعه بیشتر رک: درودیان، حسنعلی، «مسئولیت ناشی از فعل اشخاصی که تحت مراقبت و مواظبت دیگری هستند»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۳۶، ۱۳۷۶، سامت، محمدعلی، مسئولیت مدنی صغیر و مجنون در حقوق موضوعه و اسلام، پایان نامه دکتری تخصصی به راهنمایی سیدحسین صفایی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران، ۱۳۸۸، سید حسین صفایی، پیشین، ص ۲۳۹ به بعد، ناصر، کاتوزیان، الزامات خارج از قرارداد (ضمان قهری) دوره دوجلدی؛ جلد اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۲، ص ۴۵۳.

است و طبق قاعده، سبب اقوی مسئولیت خواهد داشت؛ بنابراین، ایشان بر این باورند که ماده ۷ صرفاً مسئولیت سبب اقوی را گسترش داده است.^۱ به همین جهت طبق ماده ۷ مزبور، فقط سرپرست مسئولیت داشته و زیان‌دیده حق رجوع به محجور را نخواهد داشت و سرپرست نیز بعد از پرداخت خسارت حق مراجعه به مباشر (محجور) را ندارد، زیرا طبق قاعده پیش‌گفته در حقوق ایران، در چنین حالتی سبب (تقصیر سرپرست) اقوی از مباشر (محجور) است و به موجب قسمت اخیر ماده ۳۳۲ قانون مدنی، سبب اقوی مسئول است و سرپرست تاوان تقصیر خود را پرداخته است.^۲

به نظر می‌رسد، چون شرط مسئولیت سرپرست، احراز تقصیر او است، چنین مسئولیتی در حقوق ایران، شخصی تلقی می‌شود نه نیابتی زیرا برخلاف مقررات ایالات آمریکایی در خصوص مسئولیت والدین که متضمن مسئولیت محض والدین نسبت به خسارات وارده از سوی کودکان می‌باشد، مسئولیت سرپرست در ایران، متوقف بر احراز تقصیر او شده و مادامی که تقصیر او اثبات نشود، مسئولیتی نسبت به خسارات وارده از سوی کودک به اشخاص ثالث نخواهد داشت. در نتیجه، چنانچه، کودکی با استفاده از اینترنت، موسیقی‌های ناقض کی‌رایت را منتشر نماید،^۳ والدین وی مسئولیتی ندارند مگر آنکه خواهان، اثبات کند، والدین کودک، در حفاظت از او تقصیر نموده‌اند.

این تحلیل با اصل شخصی بودن مسئولیت منطبق می‌باشد؛ در حقوق ایران، اصل عمومی مسئولیت نیابتی یا ناشی از فعل غیر وجود ندارد.^۴ در فقه امامیه، اصل مسئولیت شخصی حاکم است و مسئولیت ناشی از فعل غیر، استثنا به حساب می‌آید. مطابق قاعده فقهی «وزر»،^۵ هیچ‌کس

۱. رک: ناصر کاتوزیان، الزام‌های خارج از قرارداد، پیشین، ص ۴۵۳.

۲. رک: کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی، وقایع حقوقی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ هفتم، ۱۳۷۳، صص ۱۱۶-۱۱۷.

۳. به موجب ماده ۳ قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ ایران «حقوق پدیدآورنده شامل حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق بهره برداری مادی و معنوی از نام و اثر او است».

۴. به موجب ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتنی یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد.» همچنین رک: ناصر کاتوزیان، الزام‌های خارج از قرارداد، پیشین، ص ۵۳۴.

۵. آیه ۱۶۸ سوره انعام می‌فرماید: «لا تزر وازره وزر اخری». فقها هر جا به قاعده‌ی فرق استناد نموده‌اند، به این آیه

بار گناهان دیگری را به دوش نمی کشد. این قاعده، نه تنها، ثواب و عقاب اخروی را شامل می شود، بلکه، در امور دنیوی نیز جریان دارد، زیرا فقها، برای نفی تحمیل مسئولیت ناشی از فعل غیر در امور دنیوی نیز به همین قاعده متوسل شده اند.^۱

۲-۶- اثبات تقصیر والدین

تقصیر در نظام حقوقی ایران، مفهومی مبتنی بر عرف است. مطابق ماده ۹۵۳ قانون مدنی، تقصیر اعم از تعدی و تفریط است؛ به موجب ماده همین قانون، ماده ۹۵۱ همین قانون، تجاوز نمودن از حدود اذن یا متعارف نسبت به مال یا حق دیگری را تعدی معرفی کرده و در ادامه، ماده ۹۵۲ قانون مزبور، در تعریف تفریط مقرر می کند: «تفریط عبارت است از ترک عملی که به موجب قرارداد یا متعارف برای حفظ مال غیر لازم است».

بنابراین، تقصیر در نگهداری از سوی والدین عبارت است از: تجاوز از حدود عرف یا ترک فعل عرفی در نگهداری و مواظبت از کودک.

حال باید دید، عرف جامعه کنونی ایران، راجع به نحوه نظارت والدین بر رفتار کودکان در محیط مجازی چه لوازم و اقتضائاتی دارد؟

پاسخ به این مسئله از همان ابتدا، ابتر به نظر می رسد زیرا اصل حمایت از کپی رایت و ابعاد آن در فرهنگ عمومی جامعه ایرانی، ورود نیافته و بدیهی است که والدین نیز حتی با فرض کنترل رفتار کودکان در محیط مجازی، مصادیق نقض کپی رایت، مانند تبادل موسیقی را امری مباح خواهند پنداشت که مستلزم منع نمی باشد، زیرا از نگاه آنان، موسیقی تولید شده است تا توسط دیگران، شنیده شود؛ بنابراین، خالق موسیقی، واجد حق تلقی نگشته و به تبع آن، تبادل موسیقی (نشر بدون مجوز) آن از سوی کودک، تجاوز به شناخته نمی شود. بدین سان، تجاوز به حقوق صاحبان کپی رایت از طریق اینترنت، از جمله آسیب های مبتلا به استفاده از اینترنت به ویژه برای کودکان به حساب نمی آید.^۲

شریفه تمسک جسته اند. رک: مصطفی محقق داماد، قواعد فقه، ج ۴، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۳۹۵، ص ۱۵۵.

۱. جمال الدین احمد بن شمس الدین، حلی، المذهب البارع فی شرح المختصر الشرایع، ج ۴، قم، موسسه نشر اسلامی، ۱۴۰۷ ه.ق، ص ۵۳۱، شهید ثانی، الروضه البهیة فی شرح لمعه دمشقیه، ج ۱۰، ص ۶۰، محقق کرکی، جامع المقاصد فی شرح القواعد، چاپ: دوم، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ه.ق، ج ۷، ص ۲۸۳.

۲. حتی نتایج برخی تحقیقات خارجی نیز حاکی از آن است که بسیاری از ناقضین کپی رایت، عمل خود را غیراخلاقی قلمداد نمی کنند. در این زمینه رک:

به قیاس اولویت، کودکان (پسران زیر ۱۵ سال و دختران زیر نه سال تمام قمری)، فاقد آگاهی لازم در این زمینه می‌باشند. در چنین شرایطی، بدیهی است که عرف نمی‌تواند در تشخیص تقصیر والدین نظر دهد.

حتی اگر کودکان و والدین آن‌ها را واجد اطلاعات لازم در خصوص کپی‌رایت و ابعاد آن فرض نماییم، گونه‌های جدید نقض کپی‌رایت در عصر دیجیتال، احراز تقصیر والدین را با چالش مواجه می‌سازد. در زمان مطالعه حقوق آمریکا، ملاحظه شد نویسندگان حقوقی، عدم آشنایی و تسلط والدین بر اینترنت را دلیلی بر عدم کنترل عملی آنان بر رفتار کودکان (اصولاً افراد زیر ۱۸ سال) و در نتیجه، عدم مسئولیت نیابتی والدین می‌داشتند. با توجه به سطح توسعه‌یافتگی فناوری در آمریکا و نفوذ آن در میان خانواده‌های آمریکایی، به‌طریق‌اولی می‌توان گفت در بین اولیاء ایرانی، عدم آشنایی والدین با اینترنت و محیط مجازی، به‌مراتب پررنگ‌تر است. در حالی که نگهداری و مواظبت از رفتار کودکان در چنین محیطی، مستلزم آگاهی حداقلی والدین به شرایط حاکم بر آن می‌باشد. آیا در چنین وضعیتی، عرف، رفتار والدین ناآگاه را خروج از رفتار متعارف و در نتیجه تقصیر تلقی می‌کند؟

به‌موجب قانون، والدین مکلف به نگهداری و مواظبت از کودکان می‌باشند؛ فراهم نمودن مقدمات این امر نیز جزو لوازم آن است که بر عهده والدین می‌باشد. چه آنکه مقدمه واجب، واجب است؛ بنابراین، والدین مکلفند تا به‌منظور نگهداری و مواظبت از کودکان در فضای مجازی، با اصول و قواعد اینترنت و نحوه کار با آن آشنا شوند. در غیر این صورت، مرتکب تقصیر شده و در فرض نقض کپی‌رایت از سوی کودک، والدین نمی‌توانند با توسل به عدم آشنایی با اینترنت، خود را مصون از مسئولیت بدانند.

ممکن است والدین، علاوه بر یادگیری در خصوص نحوه کار با اینترنت و شیوه نظارت در آن، تمام تلاش خود را به‌منظور جلوگیری از نقض کپی‌رایت از سوی کودک در محیط مجازی نمایند. برای مثال، با کودک گفتگو نموده و او را از غیراخلاقی بودن این امر و عواقب حقوقی آن آگاه نمایند، نرم‌افزارهای فیلترینگ بر روی رایانه‌ی وی نصب کنند و ... اما با وجود این، کودک به هر طریق ممکن، بتواند کپی‌رایت دیگری را نقض نماید. در چنین

فرضی، آیا می‌توان والدین را مقصر و در نتیجه، مسئول قلمداد نمود؟

از دو منظر می‌توان به این مسئله پاسخ داد؛ ممکن است ادعا شود، والدینی که تمام تلاش خود را به منظور جلوگیری از وقوع نقض کپی‌رایت در محیط مجازی ترتیب می‌دهند، فاقد تقصیر بوده و در نتیجه، مبرا از مسئولیت می‌باشند. در این صورت، مستنبط از ماده ۷ فوق، در فرض عدم تقصیر سرپرست، قاعده عمومی یعنی مسئولیت شخصی مباشر ورود خسارت اعمال می‌شود. با توجه به ماده ۱۲۱۶ که محجوران را نیز در صورت بروز خسارت مسئول می‌داند، اگر کودکی مرتکب نقض حق فکری دیگری شود، با حصول سایر شروط مسئولیت مدنی مانند تقصیر و رابطه سببیت، شخصاً مسئول جبران خسارت صاحب حق فکری خواهد بود. در مقابل، می‌توان گفت، کودکی که به‌رغم تلاش‌های والدین خود به‌منظور ممانعت وی از نقض کپی‌رایت در محیط مجازی، به هر طریق ممکن، چنین امر نامشروعی را محقق می‌سازد، به نحو صحیحی تربیت نشده است و این نقض تربیت نیز منتسب به والدین او می‌باشد. در این صورت، چنانچه، همگام با برخی نویسندگان، نقض در تربیت نیز مشمول حکم تقصیر در نگاهداری و مواظبت مندرج در ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی قلمداد شود، والدین کودک، مقصر تلقی شده و به تبع آن، مشمول مسئولیت مقرر در ماده اخیرالذکر قرار خواهند گرفت. مطابق قسمت اخیر ماده ۷ فوق‌الاشعار، در جایی که تقصیر سرپرست محرز شده اما او توانایی جبران خسارت را ندارد، در راستای حمایت از زیان‌دیده، خسارت از اموال محجور پرداخت می‌گردد. بدون تردید حکم اخیر که در راستای حمایت از زیان‌دیده وضع شده، با اصل جبران کامل خسارت و موازین عدالت سازگار است.^۱ این حکم، باسیاست توزیع ضرر نیز انطباق دارد. البته در این حالت، برخلاف توزیع ضرر مقدر در قوانین ایالتی آمریکا، ضرر به نحو کامل توزیع نمی‌گردد و صرفاً میان سرپرست و محجور تقسیم می‌شود. در حالی که اغلب قوانین ایالتی آمریکا، با تعیین سقف مسئولیت برای والدین، توزیع ضرر میان سرپرست، کودک و زیان‌دیده را پیش‌بینی نموده‌اند. پذیرش دیدگاه نخست، با اصل جبران کامل خسارت منافات دارد زیرا کودکان عموماً فاقد تمکن مالی بوده و در نتیجه، خسارات وارده به صاحبان حق، همواره در عمل، بدون جبران باقی خواهد ماند. دیدگاه دوم، با اصل جبران کامل خسارت منطبق است اما نوعی مسئولیت بدون تقصیر را بر والدین تحمیل می‌کند، زیرا والدین در صورت تلاش برای تربیت صحیح کودک

۱. کاتوزیان، پیشین، ۱۳۷۳، صص ۱۱۷-۱۱۸.

نیز، مصون از مسئولیت باقی نمانده و در نتیجه، انگیزه لازم برای تربیت صحیح کودک و کنترل مطلوب‌تر او را از دست خواهند داد.

دیدگاه نخست موجه‌تر به نظر می‌رسد زیرا علاوه بر انطباق با ظاهر ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی، با مبانی حقوق خانواده و روابط کودکان و والدین سازگاری بیشتری داشته و در تأمین حقوق صاحبان کپی‌رایت نیز مؤثرتر می‌باشد، چراکه بدون تردید، اعمال کنترل و نظارت قوی‌تر والدین بر رفتار کودکان به‌ویژه در محیط مجازی، نقض کمتر حقوق آنان را در پی خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

در کامن‌لا و نظام حقوقی آمریکا، برخلاف نظام حقوقی ایران اصولاً مسئولیت مدنی از قلمرو گسترده‌تری برخوردار است. مسئولیت نیابتی در کامن‌لا تنها زمانی محقق می‌شود که شخص بر مبنای مقررات نمایندگی، مسئول اعمال شخص ثالث باشد. در حقوق آمریکا نیز مانند حقوق ایران، اصل شخصی بودن مسئولیت حاکم بوده و هیچ‌کس بار گناهان دیگری را به دوش نخواهد کشید. با این همه، حمایت از اموال فکری از جمله کپی‌رایت موجب شده است تا در رویه قضایی آمریکا دایره مسئولیت نیابتی افزایش یافته و هر کجا که رابطه (شرط کنترل) بین خواننده دعوی نقض نیابتی (خارج از رابطه نمایندگی) و ناقض مستقیم با منفعت مالی خواننده دعوی نقض نیابتی کپی‌رایت همراه شود، این مسئولیت احراز می‌گردد. احراز رابطه نمایندگی یا کنترل و منفعت مالی، در رابطه بین والدین و کودکان، بسیار دشوار و حتی غیرممکن است. با این همه، برخی محققان در تحمیل مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت بر والدین تردید به خود راه نداده و ایالات پنجاه‌گانه آمریکایی نیز هر کدام با تصویب مقرراتی خاص در زمینه مسئولیت نیابتی والدین ناشی از رفتار کودکان، مسئولیت نیابتی والدین را گسترش داده‌اند. تحمیل مسئولیت نیابتی بر والدین، موجب شکل‌گیری مسئولیت بدون تقصیر می‌شود و همین مسئله موجب می‌شود تا والدین همواره در معرض مسئولیت ناشی از نقض کپی‌رایت توسط کودکان خود باشند. بدیهی است که در این وضعیت، والدین هیچ انگیزه‌ای برای اعمال کنترل بیشتر بر رفتار فرزندان خود نخواهند داشت. این در حالی است که ایجاد انگیزه برای کنترل مطلوب‌تر رفتار فرزندان، یکی از مبانی اصلی مسئولیت والدین نسبت به خطاهای کودکان است؛ بنابراین، می‌توان گفت مسئولیت نیابتی ناشی از نقض کپی‌رایت در حقوق آمریکا که با زیر پا نهادن

بسیاری از اصول کامن لا شکل گرفته و اجرا می‌شود، نهادی غیر کارآمد است زیرا حتی در اغلب موارد ممکن است منجر به تحقق عدالت اصلاحی نیز نشود، چرا که ملائت والدین برای جبران خسارت زیان‌دیده مسلم نیست؛ بنابراین، به نظر می‌رسد اعمال رویه‌ای که بتواند مانع نقض کپی‌رایت توسط کودکان شود ترجیح دارد. چنانچه تحمیل مسئولیت بر والدین به جهت تقصیر آنان باشد، تحقق این هدف میسرتر می‌گردد زیرا والدین انگیزه لازم برای اعمال کنترل رفتار کودکان خود در محیط اینترنت را خواهند داشت. برخلاف حقوق آمریکا، به‌عنوان یک قاعده عمومی، طبق ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی، مسئولیت سرپرستان از جمله والدین در قبال رفتار اشخاص تحت سرپرستی مانند کودکان، منوط به تقصیر آنان شده است؛ بنابراین، محکومیت والدین به سبب نقض کپی‌رایت توسط کودک در حقوق ایران منوط به اثبات تقصیر آنهاست. بدون تردید این امر موجب می‌شود تا والدین انگیزه بیشتری را برای کنترل رفتار کودکان خود به‌ویژه در محیط اینترنت داشته باشند. مسلماً مقرره‌ی حقوق ایران از آن جهت که انگیزه اعمال کنترل بر رفتار کودکان را فراهم می‌کند، با مبانی تحمیل مسئولیت ناشی از فعل غیر سازگاری بیشتری دارد و در این خصوص بر حقوق آمریکا مرجح است. علاوه بر این، چنانچه همگام با برخی نویسندگان نقص در تربیت نیز مشمول حکم تقصیر در نگاهداری و مواظبت مندرج در ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی قلمداد شود، مسئولیت مبتنی بر تقصیر والدین به واسطه نقض کپی‌رایت کودکان، انگیزه تربیت صحیح‌تر را نیز در ایشان ایجاد و تقویت خواهد کرد. از آنجایی که در عصر حاضر، اغلب کودکان، بخش زیادی از زمان خود را به حضور در فضای مجازی و اینترنت و اشتراک گذاری محتواهای گوناگون اختصاص می‌دهند، والدین در راستای تربیت صحیح‌تر انگیزه می‌یابند تا نحوه حضور در این فضا را به کودکان خود آموزش داده و ضمن آن احترام به حقوق فکری صاحبان آثار را به ایشان تعلیم دهند. درحالی که تحمیل مسئولیت مطلق نیابتی بر والدین، نه تنها در اغلب موارد ممکن است در تحقق عدالت اصلاحی نیز ناکافی باشد بلکه چنین انگیزه‌هایی را نیز در والدین ایجاد نموده و در نهایت، صاحبان آثار نیز متضرر خواهند شد.

منابع

فارسی

- جعفر خانی، احسان، مسئولیت غیر مستقیم ناشی از نقض کی‌رایت در اینترنت و قانون حاکم، (تهران: دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۲).
- حسین آبادی، امیر، «بررسی و تحلیل ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی»، مجله تخصصی الهیات و حقوق، پژوهش‌ها، شماره ۲۰، ۱۳۸۵، صص ۲۱-۳.
- حلی جمال‌الدین احمد، المهدب‌البارع فی شرح المختصر الشراعی، ج ۴، (قم: موسسه نشر اسلامی، ۱۴۰۷ ه.ق).
- درودیان، حسنعلی، «مسئولیت ناشی از فعل اشخاصی که تحت مراقبت و مواظبت دیگری هستند»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۳۶، ۱۳۷۶، صص ۴۰-۳.
- سامت، محمدعلی، مسئولیت مدنی صغیر و مجنون در حقوق موضوعه و اسلام، (تهران: دانشکده حقوق دانشگاه تهران، پایان‌نامه دکتری تخصصی، ۱۳۸۸).
- شهید ثانی، الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة، ج ۱۰، (بیروت: دار احیاء التراث العربی، موسسه التاریخ العربی. ۱۹۹۲ م).
- صفایی سید حسین، حبیب‌الله رحیمی، مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)، (تهران: سمت، ۱۳۹۱).
- _____، مسئولیت مدنی ناشی از فعل زیان‌آور صغیر و مجنون مندرج در: مقالاتی درباره حقوق مدنی و حقوق تطبیقی، (تهران: نشر میزان، ۱۳۷۵).
- کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی، وقایع حقوقی، تهران، (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۳).
- _____، الزام‌های خارج از قرارداد (ضمان قهری) دوره دوجلدی؛ جلد اول، (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۲).
- محقق داماد مصطفی، قواعد فقه، ج ۴، (تهران: مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۳۹۵).
- یزدانیا علیرضا، «نظریه عمومی مسئولیت مدنی متبوع ناشی از عمل تابع در حقوق فرانسه و طرح آن در حقوق ایران»، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۷، ۱۳۹۱، صص ۶۸-۳۵.
- محقق کرکی، جامع المقاصد فی شرح القواعد، ج ۷، (قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ه.ق).

English sources:

- Andrews, Rhonda V. Magee, "The Justice of Parental Accountability: Hypothetical Disinterested Citizens and Real Victims' Voices in the Debate over Expanded Parental Liability", 75 Temp. L. Rev., No 3, 2002, pp.375-443.
- Atiyah, P. S., *Vicarious Liability in the Law of Torts*, (London: Butterworths, 1967.)
- Batholomew Mark and John Tehranian, "The Secret Life of Legal Doctrine: The Divergent Evolution of Secondary Liability in Trademark and Copyright Law", Berkeley Tech. L.J. vol 21, 9(4), 2006, pp.1364-1417.
- Bridgeman Jo, "Accountability, Support or Relationship - Conceptions of Parental Responsibility", Northern Ireland Legal Quarterly, 58 (3). pp. 307-24.
- Bulloch Steven N., "Fraud Liability Under Agency Principles: A New Approach", Wm. & Mary L. Rev., 27(2), 1986, pp.301-330.
- Cohen, Amy B., "Arising Under" Jurisdiction and the Copyright Laws", - Hastings L.J., vol 44, 1993, pp.337-398.
- Conley, Chris, "Memorandum: Parental Liability for Copyright Infringement by Minor Children, Electronic Frontier Foundation", Nov. 1, 2005, At: http://www.eff.org/IP/P2P/Parent_Liability_Nov_2005.pdf, pp.1-10
- Davis v. E.I. DuPont De Nemours & Co., 240 F. Supp. 612 (S.D.N.Y. 1965).
- Fairfax Stone Ferdinand, "Liability for Damage Caused by Minors: A Comparative Study", ALA. L. REV., vol 5, 1952, pp.1-59.
- Fleming James Jr., "Vicarious Liability", Tul. L. Rev, 28(2), 1954, pp.161-215.
- Glass S, Wood, A. "Situational determinants of software piracy: an equity theory perspective", Journal of Business Ethics, 15(11), 1996, pp 1189-1198.
- Greenwood Christine T., "Holding Parents Criminally Responsible for the Delinquent Acts of Their Children: Reasoned Response or "Knee-Jerk Reaction"?", J. CONTEMP. L. vol 23, 1997, pp.401 and seq.
- Grossman Craig A., "From Sony to Grokster: The Failure of the Copyright Doctrines of Contributory Infringement and Vicarious Liability to Resolve the War Between Content and Destructive Technologies", BUFF. L. REV, 53 (1), 2005, pp.141-268.
- Halpern Sheldon W., *Copyright Law: Protection of Original Expression*, (England: Carolina Academic Press Law Casebook Series, 2017.)
- Horowitz, Karen, "Copyright Liability for Those Who Provide the Means of Infringement: In light of the RIAA lawsuits, who is at risk for the infringing acts of others?", 4 Shidler J. L. Com. & Tech, vol 4, 2008, pp. 8 and seq.
- Lionel King Kimberly, "Torts - Liability of Parents for Negligent Supervision of Their Minor Children - - Snow v. Nelson", Fla. St. U. L. Rev, vol 12, 1985, pp.935 and seq.
- M. Witmark & Sons v. Pastime Amusement Co., 298 F. 470, 475
- Michael A. Axel, "Statutory Vicarious Parental Liability: Review and

Reform", Cas. W. Res. L. Rev, 32(2) 1982,pp.559-593.

- Paula Dalley J ,, "A Theory of Agency Law", *U. Pitt. L. Rev.*,72(3), 2011,pp.495-547.

- Dobbs Dan B. , Robert E. Keeton , David G. Owen , W. Page Keeton, *Prosser and Keeton on the Law of Torts (Hornbooks)*,(USA: West Group; 5th Packag ,1984.)

- Religious Tech. Center v. Netcom On-Line Comm., 907 F. Supp. 1361 - Dist. Court, ND California.

- Schepard Andrew, Parental Responsibility: The Columbine Aftermath, N.Y. L.J., , 1999,pp. 1 and seq.

- Scott L. Wayne, "Liability of Parents for Conduct of Their Child Under Section 33.01 of the Texas Family Code: Defining the Requisite Standards of Culpability", 20 St. Mary's L.J., vol 20,1988,pp.69-92.

- Sykes Alan O., "The Boundaries of Vicarious Liability: An Economic Analysis of the Scope of Employment Rule and Related Legal Doctrines", 101 Harv. L. Rev, 101(3),1988, pp. 563-609.

- Tammy Thurman , "Parental Responsibility Laws: Are They the Answer to Juvenile Delinquency?" , J.L. & FAM. STUD, vol 5, 2003, pp.99 and seq.

- Tomaszewski L ,Amy., "From Columbine to Kaza: Parental Liability in a New World", , U. Ill. L. Rev. 2005(2),2005,pp.573-600.

- Weber Janelle A., "don't drink don't smoke don't download parent's liability for the children's file sharing", *Florida Law Review*, Vol. 57, 2005, pp.1163-1199.

- Weeks v. Sabo, 281 AD 2d 413 - NY: Appellate Div., 2nd Dept. 2001.

- Wright , Charles S., "Actual Versus Legal Control Reading Vicarious Liability for Copyright Infringement into the Digital Millennium Copyright Act of 1998", *WASH. L. REV.*, 75(3), ,2000, pp.1005- 1036.

- Yen , C Alfred., "Third Party Copyright After Grokster", *Minnesota Law Review*,vol 91, 2006. p-,pp.180-241.

- Zuckerman Mark & Devon Bush, "Memorandum: Parental Liability for Copyright Infringement by Child", *Electronic Frontier Foundation*, Oct. 24, 2003,pp.1-13.